

Didieji Lietuvos keliautojai dviračiais. Konferencijos, skirtos Dviračių muziejaus 25-mečiui, pranešimų tezės / Sudarytojai: A. Zaukas, G. Žukauskienė, V. Šinkščenė. – Šiauliai, 2005. – 20 p.

UDK 910.4(474.5)(06)

ISBN 9986-766-42-7

ŠIAULIŲ „AUŠROS“ MUZIEJUS

DIDIEJI LIETUVOS KELIAUTOJAI DVIRAČIAIS
Konferencijos pranešimų tezės

DIDIEJI LIETUVOS KELIAUTOJAI DVIRAČIAIS

KONFERENCIJA,
SKIRTA ŠIAULIŲ DVIRAČIŲ MUZIEJAUS 25-MEČIUI
2005 M. SPALIO 20 D.

PRANEŠIMŲ TEZĖS

Sudarytojai: Algirdas Zaukas
Genovaitė Žukauskienė
Virginija Šinkščenė
Redaktorė Lina Kazlauskaitė
Viršelio dailininkas Vilmantas Dambrauskas
Maketuotoja Violeta Bričiauskienė

SL 2196. 2005 10 15. Tir. 50 egz.

Leidėjas – Šiaulių „Aušros“ muziejaus leidykla, Vytauto g. 89, LT-77155 Šiauliai,
tel. 8 41 52 43 90, faks. 8 41 52 69 33, el. paštas ausros.muz@takas.lt
Spausdino UAB „Šiaulių knygrišykla-spaustuvs“, Tilžės g. 250, LT-76202 Šiauliai,
tel./faks. 8 41 50 03 33, el. paštas knygos@splius.lt

Šiauliai
2005

UDK 910.4(474.5)(06)

D167

dviratininkų šalis. Populiarinant dviratį, svarbus gali tapti ir Šiaulių dviračių muziejus ne tik kaip unikalių eksponatų saugojimo vieta, bet ir kaip dviračių informacijos centras.

Sudarytojai: Algirdas Zaukas

Genovaitė Žukauskienė

Virginija Šinkščenė

Redaktorė Lina Kazlauskaitė

Viršelio dailininkas Vilmantas Dambrauskas

Viršelyje – pirmojo tarpkontinentinio lietuvių žygio

Klaipėda–Vladivostokas dalyviai.

Pirmas iš dešinės – Liudas Alseika. 1960 05 03

Išleista Šiaulių miesto savivaldybės lėšomis

ISBN 9986-766-42-7

© Šiaulių „Aušros“ muziejus

trukusią kelionę dviračiais. Žygio maršrutas maždaug sutapo su didžiuoju Sibiro keliu – kirtu Uralo ir Sajianų kalnus, vakarų Sibiro žemumą, Užbaikalės taigą, Chabarovsko ir Primorjės kraštus. Žygeiviai buvo pasiryžę gertuvę su Baltijos jūros vandeniu nuvežti 11 800 kilometrų ir išpilti į Ramiųjį vandenyną prie Vladivostoko. Miestuose ir didesnėse gyvenvietėse dviratinkus sutikdavo ir palýdėdavo žmonės, linkėdami laimingo kelio. 1960 m. gegužės 19 d. Vladimiro srityje, netoli Gorochoveco miestelio, L. Alseika žuvo. Žygeiviai, kurių gretas po vadovo žūties papildė Danielius Štaras, pasivadinę L. Alseikos grupe, toliau keliavo ir per 162 dienas 1960 m. spalio 9 d. pasiekė Vladivostoką. Alseikos paskutinis žygis išgarsino Lietuvą, skatino keliauti, domėtis savo krašto praeitimi, ugdyti charakterį, fizinės ir dvasinės saavybes.

ALGIRDAS ZAUKAS
Šiaulių „Aušros“ muziejaus
vyr. muziejuminkas

DVIRAČIŲ MUZIEJUI – 25-ERI

Šiaulių „Aušros“ muziejaus padalinys – Dviraičių muziejus – vienintelis tokio profilio muziejus Lietuvoje. Galime išskirti keturis muziejaus raidos etapus:

1. 1980-11-26–1985-05-26 – muziejaus įkūrimas ir veikla „Vairo“ gamyklos administraciniame pastate.
2. 1985-05-26–1991-04-19 – muziejaus veikla naujose patalpose, Vilniaus g. 139.
3. 1991-04-19–1993-06-30 – UAB „Dviraičių muziejus“ veikla.
4. Nuo 1993 06 30 – Dviraičių muziejus – „Aušros“ muziejaus padalinys.

Šiaulių dviraičių ir variklių gamykla „Vairas“ – vienintelė dviraičių gamykla Pabaltijyje – buvo įkurta 1948 m. Nuo 1955 m. gamykla organizavo respublikines vaikų ir paauglių varžybas joje pagamintais dviraičiais „Ereliukas“ ir „Kregždutė“, vėliau – dviraičių populiarinimo mėnesius mieste. Ilgametė ir produktyvi gamyklos veikla skatino įamžinti jos istoriją. Be to, turėti gamyklos muziejų buvo ir prestižo reikalas. Todėl 1980 m. lapkričio 26 d. gamykloje „Vairas“ buvo įkurtas Dviraičių muziejus.

Tik įkurto muziejaus ekspozicijoje dominavo „Vairo“ gamyklos dviraičiai. Muziejus tapo populiariu, tačiau jo buvimas gamykloje ribojo lankymą. Todėl ieškota naujų patogesnių patalpų.

1983 m. Šiaulių miesto vykdomas komitetas gamyklos muziejui suteikė patalpas miesto centre, Vilniaus g. 139. Po pastato remonto įrengta ekspozicija ir 1985 m. gegužės 26 d. Dviraičių muziejus atidarytas miesto gyventojams ir svečiams. Ekspozicijoje ir toliau dominavo „Vairo“ gamyklos dviraičiai, muziejui trūko įvairesnių eksponatų. Jų buvo pasiskolinata iš Šiaulių „Aušros“, Rygos jūrreivystės, Maskvos politechnikos istorijos muziejų, tačiau po kelerių metų eksponatus teko gražinti. Muziejus tapo vienu iš garbiausių ir labiausiai lankomų visuomeninių muziejų tuometinėje Lietuvoje. Jame

patriarchu. Jo palaikai buvo pervežti į Klaipėdą. Karstą, apmuštą žaliu audiniu, simbolizuojančiu taip velionio mylėtą gamtą ir esperanto simbolį – žalią žvaigždutę, su balta kepuraitė ant viršaus tūkstantinė Klaipėdiečių minia lydėjo per visą miestą. Grupė jaunuolių rankomis supylė savo mylimojo mokytojo kapo kauburėli.

žygius dviračiais, dviračių sportą.

Dviračių muziejuje rengiamos parodos dviračio tema. Didelio lankytųjų dėmesio sulaukė parodos „Lietuvos karikatūristai apie dviračių“, „Dviratis pašto miniatiūrose“, „Iš dviračio istorijos“, „Dviračio istorijos fragmentai“ (iš Romano Senapėdžio kolekcijos), fotografijų parodos „Velomobilai“, „Vaikystė ant dviračio“, „Žygis dviračiais po Vakarų Europą“, „Taika prasideda mummyse“ ir kt.

Dviračių muziejaus ateičiai planuose – nauja ekspozicijos tema „Dviračių sportas Lietuvoje“. Ekspонатai jau kaupiami. Muziejus turi žymių Lietuvos dviratinkių Ritos Razmaites, Editos Pučinskaitės asmeninių daiktų, apdovanojimų ir kt. Olimpietis Gintaras Umaras pažadėjo paskolinti dviračių su kuriuo dalyvavo Seulo olimpiadoje. Didžiausias rūpestis – muziejinė medžiaga apie tarpukario ir sovietmečio Lietuvos sportininkus. Pagalbos kreipiasi ir į Sporto muziejų. Sėkmingam muziejaus darbui svarbūs ir ryšiai su muziejaus bičiuliais – žygeiviais, sportininkais, muziejaus veiklos rėmėjais. Iš jų visuomet sulaukiame supratimo ir paramos.

JANINA STANKEVIČIENĖ

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
parodų rengėja, Vilniaus pasvaliečių bendrijos tarybos narė

ANTANAS POŠKA PAŽINIMO TROŠKULĮ MALŠINO IR KELIONĖMIS DVIRAČIU

1925 m. vasarą Antanas Poška (1903–1992) su Č. Kaunu ir A. Bučniu dviračiais apvažiavo Lietuvą maršrutu Kaunas–Šakiai–Marijampolė–Kudirkos Naumiestis–Vilkaviškis–Prienai–Kaišiadorys–Širvintos–Molėtai–Utena–Anykščiai–Obeliai–Rokiškis–Pandėlys–Biržai–Saločiai–Vaskiai–Pasvalys–Joniškis–Žagare–Kursėnai–Telšiai–Plungė–Kretinga–Palanga–Gargždai–Rietavas–Laukva–Tauragė–Jurbarkas–Vilkija–Kaunas.

Dviratinkai buvo sportiškai apsirengę ir kelionę pavadinę „Be kelių aplink Lietuvą“. Yra žinių, kad trys dviratinkai iš pirmo žvilgsnio atrodė keistokai, bet užtat į valias viško Lietuvoje pamatė ir sužinojo. Išpūdžius aprašė spaudoje.

A. Poška, idėmiai, atidžiai stebėjęs pasaulį, daug skaitęs ir studijavęs, nugalėjęs kelionių sunkumus, tapo žinomiausiu Lietuvos keliautoju, antropologu, paleontologu, archeologu, etnografu, psichologu, istoriku, lingvistu, rašytoju, poliglotu...

„Išnyksiu aš, bet mano įtampos pakrauta dalelė liks veikti ir ieškoti. Ji savo krūviu veiks būsimojus individus, vers žmogų toliau žmoniškėni, siekti nepasiekiamo. Ir aš lksiu amžinas kaip tie, kurie petteikė savo bėkūnę jėgą – nemirtingą estafetę“, – rašė A. Poška.

Man dar prieš 40 metų širdin įkrito pirmųjų susitikimų su keliautoju mintis, kad kelionės (atvirios: pėsčiomis, dviračiu, motociklu) yra pačios informatyviausios. Esu bendravusi su A. Poška, varčiusi visą jo rankraštinių palikimą, nuotraukas, rengusi dvi jubiliejinės parodas.

Grīžēs po studijū iš Peterburgo ir pradėjęs mokytojauti, I. Končius išgijo pirmąjį dviratį. Linksmą istoriją apie dviratėio registraciją ir kiti nuikimiai aprašyti jo prisiminimų knygoje „Mano eitis kelias“. Lietuvos dailės muziejuje saugomos kelios fotografijos, kuriose įkadą pateko ne tik kopllytėlės, bet ir šalta stovėjęs I. Končiaus dviratis.

Nuo 1921 m. I. Končius dėstė Dotnuvos žemės ūkio ir miškų mokykloje, kuri 1924 m. buvo pertvarkyta į akademią. Algirdas Končius, I. Končiaus sūnus, prisimena tėvo pasakojimus apie čia jo įkurtą studentų dviratininkų būrelį. Būrelio nariai daug keliaudavo norėdami pažinti gimtąjį kraštą, mokėsi figūrinio važiavimo dviraciais. I. Končius tuomet važiinėjo vokišku dviraciū OPEL. Fotografija su šio būrelio dviratininkais saugoma Žemaičių dailės muziejuje, Plungėje.

Įgijęs patyrimo rinkdamas ir fiksuodamas kraštotyrinę medžiagą ir būdamas Šiaulių kraštotyros draugijos narys, I. Končius parengė keletą metodinių patarimų ir nurodymų krašto tyrėjams. Pirmajame „Gimtojo krašto“ numeryje publikuoti programiniai jo straipsniai „Gimtojo krašto pažinimas“ ir „Kraštui pažinti šios dienos metmenys“. Profesoriaus straipsniuose randame ir patriotinių raginimų rinkti etnografinę medžiagą, kad „dabartinių etnografinių paminklų nereikėtų ateityje ieškoti archeologinėse iškasenose“. Pats prof. I. Končius darė viską, kad taip neatsitiktų.

VIRGINIJA ŠUKŠČIENĖ
Šiaulių „Aušros“ muziejaus
direktoriaus pavaduotoja

BALYS BURACĖS – KRAŠTOTYRININKAS SU DVIRACIŪ

Balys Buračas (1897–1972) Lietuvos kultūros istorijoje yra išpūdinga, šakota asmenybė: etnografas, fotografas, tautodailininkas, publicistas, muziejaininkas. Jam pačiam mieliasias titulas – kraštotyriminkas. Ir ant jo buto durų Kaune buvo užrašyta „B. Buračas. Kraštotyriminkas“.

Kraštotyra ir fotografija yra tos sritys, kurios leidžia kalbėti apie B. Buračą kaip apie keliautoją dviraciū. Literatūroje (Juodakis V. Balys Buračas. V., 1971, Balys Buračas. Fotografijos / Photographs. Sudarytojas A. Macijauskas. V., 1998 ir kt.) ir amžininkų prisiminimuose užuominų apie jo keliavimą dviraciū tenka gero kai paieškoti.

1917 m. išėjęs iš tėvų namų, B. Buračas pasirinko Šiaulius. 1921 m. čia jis baigė mokytojų kursų ir pradėjo mokytojauti, kartu dirbdamas ir kraštotyros darba. Greitai mokytojo pareigos pradėjo trukdyti jo kraštotyrinei veiklai, tad 1928 m. B. Buračas atsisakė mokytojavimo ir pasisventė vien kraštotyrai. Beveik 50 metų jis pėsčiomis ir dviraciū keliavo po Lietuvą fiksuodamas kaimo ir miesto realijas.

1930–1933 m. B. Buračas bendradarbiavo Šiaulių „Aušros“ muziejuje. Ilgametis muziejaininkas ir kraštotyriminkas V. Vaitiekūnas prisimena: „Buračą mes tada laikėme autoritetu, [...] nes buvo daug metų dviraciū važiinęs po kraštą, rinkęs muziejinę medžiagą [...]. Orams atšilus ir žemei pradžiūvūs, Buračas išvykdavo jam vienam nežinomais keliais. Susisiekimo priemonė – jo nuosavas dviratis. Autotransporto tada buvo mažą, be to, jis buvo brangus. [...] Rudeni, [...] grįždavo B. Buračas į Šiaulius. Čia jis išsinuomodavo labai kuklų kambarėlį su dar kuklesniais baldais [...]. Kai kada, vadovybei leidus, kol nešalta, Buračas nakvodavo ir pačiame muziejuje. Čia pasistatydamo savo „žirgą Rosinantą“ (dviratį), patalpindavo dalį kolekcijos, fotografavimo reikmenis – kas jo kambarėlyje netilpdavo.“ B. Buračo keliavimas po kraštą dviraciū buvo ne išimtis. Šią transporto priemonę rinkosi dažnas ano meto Lietuvos kraštotyriminkas. Tai lemė šios priemonės mobilumas ir jau V. Vaitiekūno minėtas kito transporto brangumas.

Etnografinė fotografija nebuvo atsitiktinis B. Buracho pasirinkimas, o aiškiai suvokta šviečiamoji ir kultūrinė nuostata. Jis skubėjo užfiksuoti kaimo realijas matydamas, kaip XX amžius griaua ir niveliuoja tradicinę gyvenimo sanklodą. B. Burachas nebuvo vienintelis pasirinkęs tokį kelią. Prof. Ignas Končius taip pat atkakliai propagaavo etnografinę fotografiją. 1934 m. straipsnyje „Kaip fotografuoti etnografijai“ jis teigė: „Mūsų beveik dar niekas nefotografuota, tik kai kurios smulkmenos kiek pagraibytos, o šiaip viskas nauja fotografuojančiam, viskas nematyta. [...] siaurą sritį pasirinkęs, pradžioje nebūsi patenkintas, kolei šiek tiek prisirinksi. Turėdamas kelias dešimtis, o jau pasiekęs šimtą, būsi apsvaigęs, – imsi pats eiti valios nebenaudodamas“. Tos mintys artimos griežtam B. Buracho užmojui – tik etnografija, ir nieko daugiau.

B. Burachas fotografavo visą gyvenimą. Fotografiją jis derino ir su kitais darbais, nes iš fotografavimo ne visuomet galėjo užsidirbti duonai. 1954 m. už 25-erius mokytøjavimo metus B. Burachas gavo pensiją ir su fotoaparatu vėl patraukė per Lietuvą.

V. Vaitiekūnas prisimena: „Apie 1960 m., rudenio, Burachas buvo savo „Rosinantu“ atvykęs iš Kauno į Šiaulius. Stovėdamni „Aušros“ kieme, trumpai pasipasakojo apie gyvenimą, bendrus pažįstamus. Tada su dideliu galesčiu pasisakė netekęs didelės dalies savo turto: fononuotraukų, kolekcijos ir archyvo [Žuvo per karą – V. Š.]. Išsaugotąją dalį galvojęs valstybei perleisti. Kelionėn leidėsis, norėdamas, kas dar natūroje ilkę, perfotografuoti, dar syki pavaiškščioti jaunystės keliais ir vieškeliais, aplankyti vieną kitą išlikusį iš anų laikų „mohikaną“, patikslinti vieną kitą maršruto detalę. Tatai būdinga seniems, savo kraštą mylintiems žmonėms. Griždamas nebeužsuko į Šiaulius.“

B. Burachas paliko neįkainojamą turtą – tūkstančius etnografinių fotografijų ir negatyvų, kitos medžiagos, saugomos Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės, Vytauto Didžiojo karo, Šiaulių „Aušros“ ir kituose respublikos muziejuose. Kraštotyriminkas V. Vaitiekūnas ši darbą įvertino taip: „Vakarykščio Lietuvos kaimo materialinio ir kultūrinio gyvenimo epopėja – tai viso jo gyvenimo ir triūso rezultatas. Tikslu suvokimas ir žinojimas, atkaklus jo siekimas ir vykdymas net savo asmeninio gyvenimo sąskaita – buvo Balio Buracho kelias, kuriuo eidamas sukauptė ši turtą.“ Galime tik pridėti, kad šiam kelyje jam daug padėjo dviratis.

GENOVAITĖ ŽUKAUSKIENĖ
Šiaulių „Aušros“ muziejaus
Technikos istorijos skyriaus vedėja

PROFESORIUS IGNAS KONČIUS – ETNOLOGAS, KRAŠTOTYRININKAS, KELIAUTOJAS DVIRAČIU

Pasakyti, kad profesorius Ignas Končius (1886–1975) buvo vienas iš fizikos mokslo pradininkų Lietuvoje arba kad jis paliko gausų etnologinių, kraštotyriminių darbų palikimą, kuriuo jau naudojasi Lietuvos etnokultūros tyrėjai, būtų per mažą. I. Končiaus mokslinė ir kultūrinė veikla tokia plati, kad būtų galima parašyti atskirus traktatus apie visiškai skirtingas mokslo, kultūros sritis, kuriose jis kruopščiai, vaisingai ir su didele meile darbavosi. Pranešimo tikslas – atskleisti vieną iš profesoriaus I. Končiaus veiklos sričių – kultūros paveldo fiksavimo tikslingai keliaujant dviračiu, taip pat jaunimo skatimą pažinti ir pamilti gimtąjį kraštą per keliones dviračiais.

Baigęs Peterburgo universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą, I. Končius didžiulę duoklę atidavė teoriniams ir praktiniams fizikos mokslams: rengė vadovėlius, daug rašė tuometinėje spaudoje („Gamtoje“, „Kosmose“, „Kultūroje“, „Lietuviškoje enciklopedijoje“, „Saulutėje“, „Švietimo darbe“, „Trimitė“, „Ukminke“, „Žemės ūkyje“).

Tarsi atsvara tiksliesiems mokslams ir atgaiva sielai I. Končiui buvo gimtojo krašto tyrinėjimas. Etnologija, kraštotyra jis susidomėjo dar studijų laikais. Rinkdamas kraštotyriminę medžiagą, giminės keliais nukeliavo šimtus kilometrų. 1912 m. grįžęs iš Peterburgo vasaros atostogų, išvyko rinkti statistinių žinių apie Žemaitijos pakelėse stovėjusius kryžius, kopyltėles, šventuosius bei viską fotografuoti – dviračiu numynė apie 800 km. Visus surinktus duomenis surašė į lenteles, kuriose šventojo skulptūrėlės vieta nurodoma 50 metrų tikslumu. Atstumui matuoti I. Končius naudojo amerikietišką dviračio kilometrų skaitiklį (ciklometrą) „The Veeder OF. G. Co“, kuris buvo pritvirtintas prie dviračio rato. Galia, kad didžioji dalis jo surinktos kraštotyrimės medžiagos dingo karo metais. Išliko tik ta dalis, kuri buvo surinkta Plungės apylinkėse. Šios medžiagos santraukos pateiktos 1931 m. „Soter“ žurnale.

SVAJONĖ MERLIENĖ
Vilniaus m. invalidų sporto klubo „Vilnis“
pirmininkė

IŠ LIUDO ALSEIKOS BIOGRAFIJOS

Šiemet sukako 118 metų nuo didžiojo keliautojo Liudo Alseikos gimimo. Pažinojusieji ji mena gyvą, energingą, kupina naujų sumanymų ir neblėstančio optimizmo, pasiruošusi keliauti dviračiu ir visada su mažyte žalia penkiakampe žvaigždute atlape, su tuo iškalbingu esperantiniuko ženklų, su kuriuo susijusius išpūdžius jis nešiojo giliai širdyje visą gyvenimą.

L. Alseika gimė 1887 m. balandžio 25 d. Šiaulių apskritys Kuršėnų parapijos Kvietkelių dvare bajorų šeimoje. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje. 1910 m. Baskirijoje, Ufoje, baigęs geodezijos mokyklą ir įsigijęs inžinieriaus geodezininko specialybę, dirbo matininku Chersono ir Kijevo gubernijose, Besarabijoje ir Kazachstane, mokytojavo Chabarovsko krašte. 1921 m. grįžęs į Lietuvą, įsitraukė į žemėtvarkos darbą Žemės tvarkymo departamente. Rengė matininkus Donnuoje ir Kėdainiuose, buvo paskirtas pirmuoju Biržų apskrities žemės tvarkytoju. Paskui dirbo Tauragėje, o nuo 1934 m. – Ukmergės apskrityje, kur vienas iš pirmųjų užbaigė žemės reformą. Už nuopelnus tėvynei buvo apdovanotas Gedimino ordinu.

Pokario metais Švenčionyse L. Alseika organizavo Žemės ūkio skyrių, Žemės ūkio banką ir jam vadovavo. Vėliau dirbo Klaipėdos kraštotyros muziejuje, Klaipėdos žemės ūkio technikumė dėsytė gantos mokslus. Įvairiapusis kraštotyrinė L. Alseikos veikla apvainikavo jo sumanymas ir organizuotas žygis dviračiais Klaipėda–Vladivostokas per du žemynus – Europą ir Aziją. Sumanymui ir projektui pritarė daugelis žmonių, tačiau galutinai susiformavo septynių žmonių grupė, i kurią įėjo penki Lietuvos atstovai: pats Liudas Alseika, pedagogai Algimantas Knašas ir Algirdas Petkūnas, žurnalistas Gotfredas Šinkus, tarnautojas Domas Vitkus, ir du iš Estijos – Matis Lervandis ir Evaldas Seibė. Tačiau pačiam organizatoriui ir vadovui neteko užbaigti žygio.

1960 m. gegužės 19 d. Vladimiro srityje, netoli Gorochoveco miestelio, remontuojamame kelio ruože L. Alseika pakliuvo po sunkvežimio ratais ir žuvo. Dviratinkų grupė amžinai atsisveikino su Lietuvos turizmo

buvo organizuojamos dviračio tema tarptautinės karikatūrų parodos „Velocartoon“, sąjunginiai velomobilijų konkursai. Muziejus įsitraukė į dviračių populiarinimą mieste. Tuometinė Šiaulių valdžia ne tik suteikė naujias patalpas Dviračių muziejui, bet ir tiesė dviračių takus. Šiauliai siekė tapti dviračių miestu.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, dviračių ir variklių gamykla „Vairas“ išgyveno sunkų laikotarpį – teko ieškoti naujų partnerių, produkcijos realizacijos rinkos. Gamykla nebeįstengė išlaikyti muziejaus. 1991 m. balandžio 19 d. įkurta uždaroji akcinė bendrovė „Dviračių muziejus“, kuri 1993 metų birželio mėnesį bankrutavo. Ekspонатų saugumui iškilio pavojus. Siekiant išsaugoti Dviračių muziejų, jis buvo perduotas Šiaulių „Aušros“ muziejui.

Dviračių muziejui tapus „Aušros“ muziejaus padaliniu, pagal valstybinių muziejų reikalavimus buvo sutvarkyta ekspонатų apskaita ir apsauga, atnaujinta muziejaus ekspozicija, pradėta rengti įvairias parodas dviračio tema, dalyvauti dviračio populiarinimo renginiuose mieste. Dviračių muziejus tapo vienu iš populiariausių „Aušros“ muziejaus padalinių. Dviračių ir kito, visuomeninio Radio ir televizijos muziejaus, prijungimas prie „Aušros“ muziejaus paskatino 1998 m. įkurti naują skyrių – Technikos istorijos.

Šiuo metu Dviračių muziejaus fonduose sukaupta daugiau kaip 1 500 ekspонатų. Tai dviračiai, velomobilai, memorialiniai keliautojų dviračiai bei sportininkų daiktai, spaudiniai, fotografijos ir kt.

2004 m. vyko muziejaus remontas, atnaujinta ekspozicija, kurios tema „Dviratis ir Lietuva“. Joje eksponuojami 348 ekspонатai (iš jų 79 dviračiai ir 3 velomobilai). Ekspozicijoje atsispindi dviračio raida Lietuvoje nuo jo atsiradimo iki šių dienų. Joje rodomi: 1) pirmieji lietuviški namų darbo dviračiai iš medžio ir geležies; 2) dviračiai, kurie buvo populiariausi Lietuvoje iki Antrojo pasaulinio karo; 3) šiuolaikiniai dviračiai. Ekspozicijoje pristatomos naujos temos: „Pirmojo lietuvių tarpkontinentinio žygio dviračiais Klaipėda–Vladivostokas organizatorius ir vadovas Liudas Alseika“, „Didysis tulstantnečio taikos žygis dviračiais aplink pasaulį“, „Dviratis išrastas. Važiukok oranžiniu!“, „Šiaulių dviračių ir variklių gamykla „Vairas“, „AB „Baltik Vairas“, „Velomobilai“, „Ar moki išvardyti dviračio dalis lietuviškai?“. Muziejaus vestibiulyje lankytojai gali pažūrėti filmų apie

LIUDDAS ALSEIKA – LIETUVOS KELIAUTOJŲ PATRIARCHAS

Liudas Alseika (1887–1960) – iškili lietuvių tautos asmenybė, ieškojusi pačios giliausios gyvenimo prasmės, siekusi visapusiško pasaulio pažinimo. Jis asmeniniu pavyzdžiu demonstravo, kaip darniai gyventi su savimi, bendruomene ir aplinka.

Būdamas Mokytoju, L. Alseika gyvenimo išmintį ir žinias perteikdavo jaunimui, aplinkiniams, bendražygiams įvairiausiomis formomis. Pačiu efektyviausiu pasaulio ir savęs pažinimo būdu L. Alseika laikė žygius ir keliones.

Pabuvojęs Azijos bei Amerikos žemynuose, apkelavęs Europą, kaip kelionių organizatorius, L. Alseika didžiausią dėmesį skyrė žygiams po Lietuvą, peščiomis, baidarėmis ir dviračiais. Keliaudamas ar stovyklaudamas tarp bendražygių L. Alseika puoselėjo meilę gimtajam kraštui ir jo istorijai, mokė džiaugtis gamtos grožiu. L. Alseika buvo vienas iš turizmo organizatorių nepriklausomoje Lietuvoje ir organizuoto turizmo atkūrimo veikėjų pokaryje. XX amžiaus šeštajame dešimtmetyje L. Alseika aktyviai dalyvavo organizuojant pirmuosius respublikinius ir Pabaltijo šalių turistų sąsąskrydžius. Vėsada buvo laukiamas svečias miestų ar rajonų keliautojų renginiuose. Dviračių apkelavęs Lietuvą ir Baltijos šalis, sulaukęs garbaus 73 metų amžiaus, L. Alseika su būreliu bendražygių pradėjo patį didžiausią, jo gyvenime, keletą metų puoselėtą ir organizuotą tarpkontinentinį žygį nuo Baltijos iki Ramiojo vandenyno.

Dviračių žygio tikslai buvo: 1) nustatyti, ar galima dviračiais pasiekti Toliuosius Rytus; 2) bendrauti su įvairių tautybių žmonėmis; 3) perduoti Klaipėdos uostamiesčio sveikimuis Vladivostoko uostui, šventusiam 100 metų jubiliejų.

1960 m. gegužės 1 d. septyni žygeiviai lietuviai: Algimantas Knašas, Algirdas Petkūnas, Gotfredas Šinkus, Domas Vītkus ir estai Matis Lervandis bei Evaldas Seibė, vadovaujami L. Alseikos, pradėjo beveik pusę metų

PRATARMĖ

Jau nuo senų laikų dviratis Lietuvoje yra svarbi susisiekimo ir keliavimo priemonė. Kas gi galėjo būti pirmasis keliautojas dviračiu Lietuvoje? Galbūt juo galima laikyti Kauno tvirtovės artilerijos kapitoną baroną Keleskrausą, kuris 1879 m. rugpjūčio 2 d. dviračiu išvyko iš Kauno ir nuvažiavęs per 2 500 kilometrų tu pačių metų rugsėjo 5 d. atvyko į Paryžių.

Konferencijos tikslas yra pristatyti kai kuriuos lietuvių keliautojus dviračiais, sudominti jų gyvenimu, veikla ir taip paminėti Dviračių muziejiaus įkūrimo 25-metį.

Dviračių muziejiaus 25-erių metų veiklai apžvelgti skirtas muziejiaus darbuotojo Algirdo Zauko pranešimas, nušviečiantis muziejiaus istoriją, nagrinėjantis išskylančias muziejiaus darbo problemas ir pristatantis muziejiaus perspektyvas.

Dviratis buvo pagrindinis pagalbininkas prof. Igno Končiaus bei kraštotyrininko Balio Buračo kelionėse po Lietuvą fiksuojant nykstančių tautos kultūros paveldą. Apie tai kalbama Genovaitės Žukauskienės ir Virginijos Šinkščenės pranešimuose.

Vienas iš dviračių turizmo pradininkų Lietuvoje buvo Antanas Poška. Jo žygiams nušvesti skirtas Janinos Stankevičienės pranešimas.

Gyvenimo be dviračio neįsivaizdavo ir Liudas Alseika. Jis turėjo tikslą keliauti ir kuo geriau pažinti ne tik Lietuvą, bet ir kitas pasaulio šalis. Keliautojo įvairiausių asmenybei atskleisti skirti du – Svajonės Merrilienės ir Algimanto Jucevičiaus – pranešimai.

Šių dienų žymieji lietuvių keliautojai dviračiais Sigintas Kučas, Goda Čiplytė ir Edvardas Žižys išgarsino Lietuvą dalyvaujant Didžiajame tūkstantmečio taikos žygyje dviračiais aplink pasaulį 1998–2000 m. Kaip toliau puoselėjamos ir įgyvendinamos žygio idėjos, pasakojama žygio dalyvio ir vadovo S. Kučo pranešime.

Tikėtina, kad konferencijoje nagrinėtos temos sudomins muziejiaus lankytojus, populiarius dvirati, paskatins lankyti muziejų.

Algirdas Zaukas

DIDYSIS TŪKŠTANTMEČIO TAIKOS ŽYGIS IR PENKERI METAI PO JO

Kartu su Lietuvos nepriklausomybe lietuvių keliautojams atsidarė vartai į visą pasaulį. Po sėkmingų buriotojų žygių ir alpinisto Vlado Vítkausko iškeltos Lietuvos vėliavos aukščiausiose pasaulio viršūnėse ir Taikos žygi aplink pasaulį pasitiki Naujojo tūkstantmečio pakvietė dviratinkai.

Tarptautinė grupė pradėjo kelionę Sietle (JAV) 1998 metų rugpjūčio 6-ąją, Hirošimos tragedijos 53-ųjų metinių dieną. Ji per pusantų metų dviračiais nuvažiavo daugiau kaip 24 000 kilometrų, aplankė 45-ias šalis ir 2000-ųjų metų pirmąją dieną pasitiko Japonijoje, Hirošimoje. Iš viso žygyje įvairiose atkarpose dalyvavo per 600 dviratinkų, tačiau visą maršrutą įveikė tik keturi: lietuvių Goda Čipliestė, Sigitas Kučas, Edvardas Žizys ir lenkas Slavomiras Platekas. Tai buvo pirmas toks ilgas, tarptautinis ir lietuvių vadovaujamas žygis dviračiais aplink pasaulį.

Taikos žygeiviai, sugrįžę iš kelionės, tęsia žygio idėjų propagavimą. Žygio fotografijų parodos jau penktus metus keliauja per Lietuvą, buvo eksponuotos Lenkijoje ir Vokietijoje. Nuolat rengiami susitikimai ir išpūdžių vakarai, demonstruojamas LTV sukurtas videofilmas „Don Kichotai ant ratų“. Kartu su Lietuvos dviratinkų bendrija vykdomas „BalticCycle“ žygių projektas, kasmet pritraukiantis šimtus dalyvių iš įvairių pasaulio šalių. Šių renginių tikslas – propaguoti ekologišką dviračių turizmą, skatinti neformalių įvairių tautų bendravimą, ugdyti toleranciją ir taikos kultūrą. 2003-ųjų metų dvių savaičių žygyje iš Varšuvos į Vilnių dalyvavo 159 žygeiviai iš 16-os šalių, 2004-ųjų metų 111-os dienų žygyje „Nordkapas–Olimpija“ – 211 dalyvių iš 22-iejų šalių, 2005-aisiais metais rengiamas žygis „Nuo Baltijos iki Juodosios jūros“, skirtas Lietuvos nepriklausomybės 15-os metų sukakčiai ir Ukrainos oranžinės revoliucijos pergalėi.

Masiniai ekologiniai žygiai dviračiais Lietuvoje prasidėjo Algimimo laikais. Norisi tikėti, kad šių žygių dvasia neišblės, o Lietuva pagarsės kaip

Pratarinė	5
Algirdas Zaukas. Dviračių muziejui – 25-eri	6
Genovaitė Žukauskienė. Profesorius Ignas Končius – etnologas, kraštotyriminkas, keliautojas dviračiu	9
Virginija Šiuškščenė. Balys Buračas – kraštotyriminkas su dviračiu	11
Janina Stankevičienė. Antanas Poška pažinimo troškuli malšino ir kelionėmis dviračiu	13
Svajonė Merilienė. Iš Liudo Alseikos biografijos	14
Algimantas Jucevičius. Liudas Alseika – Lietuvos keliautojų patriarchas	16
Sigitas Kučas. Didysis tūkstantmečio taikos žygis ir penkeri metai po jo	18